

Vilén Riikka

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen tutkinto-ohjelma
2019

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön ilmenemistä sekä yhteistyön kehittämiskohteita. Varhaiskasvatus määritellään yhdeksi ennaltaehkäisevän lastensuojelun muodoksi, ja varhaiskasvatuksella on lakisääteinen velvoite toimia monialaisessa yhteistyössä lastensuojelun kanssa. Myös uutisointi sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun resurssipulasta on viime vuosina yleistynyt. Tutkielmassa perehdytään aikaisemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta yhteistyön ilmenemiseen varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

Tutkimustehtäväksi asetettiin kysymys ”Miten varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja yhteistyön kehittämiskohteet ilmenevät?”. Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena.

Tutkimus osoitti, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö nähdään käytännössä hyvin haastavana monien eri syiden takia. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työkulttuurit, työn sisällöt ja tiedon jakamisen käytännöt eroavat toisistaan ja siksi muodostavat haasteita yhteistyön toteutumiselle. Lasten vanhempiin liittyvät näkökulmat luovat osaltaan haasteita varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyölle, koska suhteet vanhempiin ovat erilaisia, eikä yhteistyötä vanhempien kanssa haluta vaarantaa. Haasteista huolimatta varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä pidetään lapsen auttamisen kannalta merkittävänä asiana.

Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että varhaiskasvattajilla on toiveita ja kehittämisehdotuksia yhteistyötä kohtaan. Toivotaan vastavuoroista kumppanuutta, selkeää työnjakoa ja lasta koskevan huolen jakamista eri ammattilaisten kesken.

Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö nähdään merkittävänä, vaikka sen toteutuminen on käytännössä haasteellista. Sen merkittävyyden vuoksi yhteistyölle on odotuksia ja kehittämisideoita, joille ei toistaiseksi ole keksitty yksiselitteisiä ratkaisuja.

Avainsanat: varhaiskasvatus, lastensuojelu, yhteistyö, kehittäminen

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimuksen toteutus	6
3	Varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja yhteistyöstä	7
3.1	Varhaiskasvatus	7
3.2	Lastensuojelu	9
3.3	Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö.....	10
3.4	Moniammatillinen yhteistyö	12
3.5	Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhtäläisyydet.....	13
4	Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön ulottuvuuksia	16
4.1	Yhteistyön haasteita liittyen työnkuviin ja niiden eroihin	16
4.2	Lasten vanhempiin kytkeytyvät yhteistyön ulottuvuudet	21
4.3	Yhteistyön mahdollisuudet ja kehittämiskohteet	24
4.4	Yhteistyön kehittäminen käytännössä.....	26
5	Pohdinta	30
	Lähteet	34

1 Johdanto

”Ylen kysely: Lastensuojelu on suurissa ongelmissa ympäri Suomen – pahimmillaan yksi ihminen hoitaa 140 lapsen asioita” (Yle Uutiset 24.11.2017). *”Sadat HS:n kyselyyn vastanneet kertovat ahdistuksesta päiväkodeissa – ”Kaikki energia menee siihen, että saan lapset pysymään hengissä””* (Helsingin Sanomat 5.1.2017). Sekä varhaiskasvatus että lastensuojelu ovat olleet viime vuosina paljon otsikoissa nimenomaan resurssipulan näkökulmasta. Tutkin kandidaatintutkielmassani sitä, minkälaisena varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö näyttäytyy kirjallisuuden perusteella sekä sitä, miten varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä voitaisiin toisaalta kehittää. Kiinnostuksen aiheeseen on herättänyt uutisointi ja omat kokemukseni päiväkodissa työskentelystä, sillä kokemukseni mukaan varhaiskasvatuksen opettajat päiväkodeissa ovat usein epävarmoja sen suhteen, milloin ja missä tilanteissa päiväkodista tulisi ottaa yhteyttä lastensuojeluun, ja yhteistyö lastensuojelun kanssa on tuntunut epäselvältä. Tutkielmani aiheen motiivi on ensisijaisesti henkilökohtainen ja ammatillinen, sillä koen, että tietämykseni varhaiskasvatukseen liittyvästä yhteistyöstä on jäänyt opintojen aikana vähemmälle huomiolle. Tämän aiheen tutkimisen myötä haluan saada näkökulmia ja käytännön työkaluja varhaiskasvatuksen moniammatilliseen yhteistyöhön erityisesti lastensuojelun kanssa.

Lisäksi sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun ajankohtaisuus yhteiskunnallisessa keskustelussa ohjasi osaltaan aiheen valintaa. Tutkimusten mukaan laadukkaalla varhaiskasvatuksella on pitkälle tulevaisuuteen ulottuvia positiivisia seuraamuksia. Jos puolestaan tärkeät taidot, kuten kyky oppia ja tulla toimeen toisten kanssa, jäävät kehittymättä varhaislapsuudessa, on niistä syntyneiden ongelmien korjaaminen myöhemmin huomattavasti raskaampaa ja taloudellisesti kalliimpaa kuin ennaltaehkäisy. (Karila, 2016, 19; Caspi ym., 2016, 3.) Varhaiskasvatuksen merkityksestä sijoituksena tulevaisuudelle puhutaan nykyään yhä enemmän, samaan aikaan kun uutisoidaan lastensuojelun resurssipulasta ja kaoottisesta tilanteesta. Näiden asioiden pohjalta olen itse herännyt ajattelemaan, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella voitaisiin ehkä helpottaa myös lastensuojelun taakkaa, mikä myös ohjasi aiheen valintaa yhteistyön suuntaan.

Lastensuojelulaki luokittelee päivähoidon yhdeksi ehkäisevän lastensuojelun muodoksi (Lastensuojelulaki, 417/2007, 3 §) ja varhaiskasvatustaan mukaan varhaiskasvatusta järjestettäessä on toimittava yhteistyössä lastensuojelun kanssa (Varhaiskasvatustaanlaki,

540/2018, 7 §). Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilökuntaa velvoittavan asiakirjan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaisesti varhaiskasvatuksessa tulee tehdä yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Erityisesti yhteistyön merkitys korostuu, jos herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tekemät arviot ovat merkittävä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin arviointia monialaisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [VASU], 2016, 33-34.) Näin ollen varhaiskasvatus on osaltaan luomassa ympäristöä, jossa lapsen pahoinvointia pyritään ennaltaehkäisemään. Tutkielmani lähtökohtina ovatkin, että lain mukaan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö on välttämätöntä, sekä varhaiskasvatuksen rooli ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä.

Näiden näkökulmien pohjalta kandidaatintutkielmani tutkimuskysymyksenä on:

Miten varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja yhteistyön kehittämiskohteet ilmenevät?

Tutkielma etenee siten, että aluksi kerron lyhyesti tutkimuksellisista lähtökohdistani. Sen jälkeen määrittelen tutkimukseni kannalta olennaisia käsitteitä ja näkökulmia. Seuraavassa osassa esittelen aiempaa tutkimusta varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöstä ja teen niistä yhteenvetoa. Pohdinta-osiossa teen johtopäätöksiä tuloksista, tarkastelen tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä näkökulmia ja pohdin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 Tutkimuksen toteutus

Toteutin kandidaatintutkielmani kirjallisuuskatsauksena, tarkemmin sanottuna kuvailevana, narratiivisena yleiskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleiskatsaus, jossa käytetyt aineistot ovat laajoja eikä aineiston valintaa rajaa metodiset säännöt, jolloin tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvata laajasti. Narratiivisen yleiskatsauksen tarkoituksena on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja luoda ajantasainen katsaus tutkimustietoon. (Salminen, 2011, 4, 6-7.) Tässä tutkielmassa tutkimusmetodina on kirjallisuuskatsaus sen vuoksi, että tavoitteena on saada laaja yleiskäsitys varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön ilmenemisestä. Toisaalta aiheestani on tehty aiempaa tutkimusta melko vähän, joten narratiivinen yleiskatsaus on perusteltu tutkimusmenetelmä, sillä näin pystyn tutkielmassani yhdistelemään monenlaista aiempaa tutkimusta selvittääkseni näkökulmia tutkimusongelmaani.

Laadullinen tutkimus on yhteydessä kulttuuritutkimukseen erityisesti siltä osin, että molemmissa selittäminen perustuu ymmärtävään selittämiseen. Ei siis yritetä välttämättä kuvata yleisiä totuuksia, vaan ennemminkin selittää ilmiötä paikallisesti ja tehdä niitä ymmärrettäviksi. (Alasuutari, 1999, 55.) Oma kandidaatintutkielmani kirjallisuuskatsauksena pyrkii selittämään aiemman tutkimuksen pohjalta sitä, minkälainen ilmiö varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö on ja tekemään yhteistyön ilmenemistä ymmärrettäväksi.

Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana olen keskittynyt nimenomaan varhaiskasvatuksen näkökulmaan, ja siksi pyrkinyt löytämään aineistoa, jossa tulee ilmi varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöstä. Suoranaisesti aiheeseeni liittyvää tutkimusta on tehty melko vähän, joten olen hyödyntänyt tutkielmassani yleisesti ottaen moniammatillisesta yhteistyöstä tehtyjä tutkimuksia. Näissä tutkimuksissa on ollut kuitenkin mukana aina myös varhaiskasvatuksen työntekijöitä, joten osaltaan näistä tutkimuksista saadut tulokset ovat yleistettävissä juuri varhaiskasvatuksen kontekstiin.

Pääosin olen käyttänyt tutkielmassani aineistona suomalaista kirjallisuutta. Tämä johtuu siitä, että lastensuojelun järjestäminen ja toteuttaminen voi vaihdella eri maiden välillä (Gilbert, Parton & Skivenes, 2011). Koen, että suomalaisesta tutkimuskirjallisuudesta saan parhaiten ajankohtaista ja paikkansapitävää tietoa liittyen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyökäytäntöihin omaa tulevaa työtäni ajatellen.

3 Varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja yhteistyöstä

Tässä osiossa avaan tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä, jotka ovat varhaiskasvatus, lastensuojelu, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ja moniammatillinen yhteistyö. Lisäksi kuvailen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhtäläisyyksiä asiakirjojen pohjalta.

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta velvoittaa vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslain (2018) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan *“lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”* (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 2 §). Lain mukaan varhaiskasvatuksen kontekstissa, eli sitä suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa, on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu ja tätä periaatetta noudattaen on määritelty varhaiskasvatuksen tavoite. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa *“edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia”, “varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö”, sekä “tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä”*. (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 3 §.)

Varhaiskasvatuslain lisäksi varhaiskasvatusta velvoittava asiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatukseen liittyvästä yhteistyöstä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan sekä huoltajien että muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö. VASU:n mukaan huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö on olennainen osa varhaiskasvatusta, sillä yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Yhteistyö huoltajien kanssa mahdollistaa luottamuksellisen ilmapiirin, joka tukee kasvatusyhteistyötä ja näin myös lapsen hyvinvointia. Luottamuksellinen ilmapiiri edesauttaa myös yhteistyön toimivuutta haastavissa tilanteissa, kuten silloin, jos herää huoli lapsen hyvinvoinnista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet [VASU], 2016, 18, 32-33.) Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi VASU linjaa monialaisesta yhteistyöstä. Varhaiskasvatuksessa tulee tehdä yhteistyötä lastensuojelun (sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden) kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu silloin, jos jollakin osapuolella

herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista, tai kun suunnitellaan lapsen tarvitsemaa tukea. Tällöin varhaiskasvatuksen henkilökunnan tekemät arviot ovat merkittävä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin arviointia monialaisessa yhteistyössä. (VASU, 2016, 33-34.)

Kansainvälisellä tasolla varhaiskasvatusta on määritelty esimerkiksi Euroopan opettajajärjestöjen yhteistyöjärjestö (engl. European Trade Union Committee for Education) ETUCE:n toimesta. ETUCE:n kannanotossa todetaan varhaiskasvatuksen olevan osa koulutusta, joka tapahtuu ennen varsinaista pakollista perusopetusta. ETUCE:n kannanoton mukaan laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytys on hyvin koulutetut varhaiskasvatuksen ammattilaiset, jotka pystyvät luomaan turvallisen ja oppimista edistävän oppimisympäristön. Oppimisympäristön, leikin ja luovuuden mahdollistamisen lisäksi varhaiskasvatuksen opettajilla on keskeinen rooli perheiden ja vanhemmuuden tukemisessa. Yhteistyö perheiden kanssa ja perheiden osallisuus ovat keskeisiä tekijöitä varhaiskasvatuksen laadun toteutumisessa. (ETUCE, 2012, 1-2.)

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta ja merkitystä on tarkasteltu sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Yhteiskunnalliset näkökulmat varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta liittyvät tasa-arvoisuuden ja eriarvoisuuden kysymyksiin sekä tulevaisuuden työvoiman osaamisen panostamiseen, eli “tulevaisuuden investointiin”. Toisaalta täytyy huomioida varhaiskasvatuksen merkitys yksilön elämänlaadussa, hyvinvoinnissa ja kehityksessä, sillä lapsia ja lapsuutta tulee arvostaa sellaisenaan, ei ainoastaan tulevana työvoimana. (Karila, 2016, 10; Naudeau, Kataoka, Valerio, Neuman & Elder, 2011, 15-20, 35-37.) Caspin ym. (2016) laajassa seurantatutkimuksessa on todettu, että laadukkaat toimet lasten hyväksi varhaisvuosien aikana ovat merkittäviä sijoituksia lasten tulevaisuudelle. Varhaisvuosina saadulla tuella on aikuisikään asti ulottuvia positiivisia vaikutuksia niin henkiseen, sosiaaliseen kuin fyysiseenkin hyvinvointiin. Vaikutukset ulottuvat myös yhteiskunnan tasolle, sillä hyvinvoivista lapsista kasvaa hyvinvoivia aikuisia, ja näin helpottuu myös yhteiskunnan taloudellinen taakka. (Caspin ym., 2016, 3, 6-7.) Myös ETUCE linjaa varhaiskasvatuksen merkityksen samoin. Varhaiskasvatuksen merkitys on siinä, että laadukas varhaiskasvatus tarjoaa perustan elinikäiselle oppimiselle, sillä lapset ovat aktiivisia oppijoita syntymästään lähtien ja ensimmäiset vuodet ovat merkittäviä oppimisen ja kehityksen kannalta (ETUCE, 2012, 2).

3.2 Lastensuojelu

Lastensuojelua määräävä asiakirja on vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki. Lain ensimmäisessä pykälässä mainitaan lain tarkoituksiksi se, että lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki, 417/2007, 1 §). Lain mukaan lastensuojelun tehtävä on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhempia ja muita lapsesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Keskeisenä periaatteena on, että lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja sitä toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että lastensuojelulliset toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle muun muassa ”*tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet*”, ”*mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon*”, sekä ”*turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden*”. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 2 §, 4 §.)

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee ja ohjaa lastensuojelulainsäädäntöä, ja ministeriön mukaisesti lastensuojelu määritellään toiminnaksi, jolla turvataan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun (Sosiaali- ja terveysministeriö). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) käsittää lastensuojelun tehtävän samankaltaiseksi kuin ministeriön määritelmä. Lastensuojelun tehtävänä on THL:n laatiman lastensuojelun käsikirjan mukaan taata lapselle turvallinen elinympäristö ja mahdollisuudet leikkiin sekä muuhun virikkeelliseen toimintaan. Laajasti katsottuna lastensuojelu käsitetään lasten suojeluksi, jonka perustehtävät voidaan jaotella kolmeen osaan, jotka ovat *lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä*. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [THL], 2016.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti valtion on annettava lapselle erityistä suojelua ja tukea, jos lapsi on vailla perheen turvaa tai jos perheessä pysyminen ei ole lapsen edun mukaista. Tuki- tai suojelumuoto voi olla esimerkiksi lastensuojelulaitos. (Yhdistyneet Kansakunnat, 1989, 20. artikla.)

Lastensuojelua määriteltäessä tulee esiin vahvasti myös vanhempien näkökulma. Karjalaisen, Forsbergin ja Linnaksen (2012) mukaan lastensuojelua tarvitaan silloin, kun vanhemmuus ei syystä tai toisesta toimi (Karjalainen, Forsberg & Linnas, 2012, 281-282). Lastensuojelulain (2007) mukaisesti lapsen vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja lapsen

vanhempien tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lastensuojelun on tuettava vanhempia ja muita lapsesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa erilaisten palveluiden ja tukitoimien avulla. Lisäksi lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja puuttumaan niihin riittävän varhain. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 2 §, 4 §.) Myös YK:n yleissopimus lasten oikeuksista linjaa, että lasta ei eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, paitsi jos viranomaiset päättävät sen olevan lapsen edun mukaista (Yhdistyneet kansakunnat, 1989, 9. artikla). Bardyn (2014) mukaan lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen. Lastensuojelutyössä on kunnioitettava perhettä ja vanhempien ensisijaista vastuuta, mutta lasten kaltoinkohteluun tulee puuttua. Lastensuojelutyöhön kuuluu olennaisesti vanhempien tukeminen ja avun tarjoaminen, mutta lastensuojelun erityinen piirre on, että lasta on suojeltava silloinkin, kun esimerkiksi vanhemmat vastustavat sitä. (Bardy, 2014, 73-74.)

Bardy (2014) määrittelee lastensuojelun olevan yksinkertaisesti lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelussa on kyse lasten ja aikuisten välisen emotionaalisen kohtaamisen turvaamisesta sekä osallisuudesta ja osattomuudesta. Emotionaalinen kohtaaminen turvaa lapsen osallisuuden, ja ilman sitä lapsi voi jäädä osattomaksi ja tulla laiminlyödyksi sekä henkisesti että fyysisesti. (Bardy, 2014, 73, 298.) Emotionaaliseen kohtaamiseen olennaisesti kuuluvan osallisuuden käsite on lastensuojelun kontekstissa merkittävää, koska Orasen (2008) mukaan se on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytys, ja osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä (Oranen, 2008, 7).

3.3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö

Lastensuojelulain (2007) mukaisesti lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sekä ehkäisevä lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lastensuojelulaki määrittelee erääksi lastensuojelun avohuollon tukitoimeksi tehostetun *perhetyön*. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 3 §, 36 §.) Päiväkotien henkilökunnan käsitykset perhetyöstä liittyvät pitkälti ennaltaehkäisyyn: perhetyö käsitetään pulmien ennaltaehkäisyksi, palveluksi perheille, joilla on pulmia tai päiväkodin arjessa tapahtuvaksi toiminnaksi (Ovaska, 2004, 65). Alatalon, Lapin ja Petreliuksen (2017) mukaan perhetyössä on keskityttävä siihen, että onnistutaan vahvistamaan koko perheen toimijuutta sekä samanaikaisesti suojelemaan lasta.

Onnistuneessa perhetyössä keskeistä on perheen toimijuuden kokonaisvaltainen tukeminen. Tärkeimpiä perhetyön työskentelymuotoja ovat lapsikeskeinen suojelu ja koko perheen kuntoutus, mikä tarkoittaa tasapainoista työskentelyä koko perheen kanssa. Perhetyössä on olennaista lapsen näkökulmasta se, että lapsen turvallisuuden tunne sekä tunne omasta toimijuudesta vahvistuvat. Ensisijaisena tavoitteena on mahdollistaa lapsen turvallinen arki omassa kodissaan. (Alatalo, Lappi & Petrelius, 2017, 10-11.)

Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään lasten hyvinvoinnin edistämiseksi silloin, kun lapsi tai perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaina. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa ja päivähoidossa. (Lastensuojelulaki, 417/2007, 3 §.) Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan ehkäisevän lastensuojelun toimilla pyritään ehkäisemään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Tarkoituksena on tarjota apua ja tukea riittävän varhain, jotta ongelmat eivät pääsisi syntymään tai pahenemaan. Tässä työssä avainasemassa ovat neuvola, päivähoito ja koulu. (Sosiaali- ja terveysministeriö.) Ennaltaehkäisyyn kuuluu tavoite suojata kaikkia lapsia laiminlyönniltä, taata mahdollisuudet kehittyä hyvin fyysisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti sekä varmistaa koulutus, terveydenhuolto ja turva. Ennaltaehkäisyssä olennaista on kodin lisäksi päiväkodin ja koulun herkkyys havaita ongelmat, koska päiväkodin ja koulun palvelut luetaan Suomessa peruspalveluiksi, jotka antavat osaltaan kasvatuksellista apua lapsiperheille. (Strid, 2004, 240-241.) Heinosen ym. (2016) mukaan lastensuojelulain periaate ehkäisevästä lastensuojelusta tarkoittaa sitä, että varhaisen tuen antaminen lapsiperheille on aina lasten palveluiden ensisijainen tehtävä, ja lastensuojelun tulisi pysyä viimesijaisena toimenpiteenä (Heinonen ym., 2016, 178).

Ennaltaehkäisevään lastensuojeluun kuuluu varhaisen puuttumisen käsite. Varhaisen puuttumisen määritelmä suhteutettuna ennaltaehkäisyyn ja ehkäisevään lastensuojeluun on kirjava, mutta yleisesti ottaen varhaisella puuttumisella pyritään sekä ennaltaehkäisemään riskejä, jotka vaarantaisivat lapsen hyvinvointia, sekä tarjoamaan toimenpiteitä, joilla vastataan lapsen tuen tarpeeseen. (Huhtanen, 2004, 190; Satka, 2011, 63-65.) Sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämä Varpu-hanke pyrkii vaikuttamaan vallitsevaan kasvatuskulttuuriin ja ihmisten valmiuksiin puuttua lasten ja nuorten elämäntilanteisiin niiden sitä vaatiessa. Varpu-hankkeessa korostetaan sitä, että varhainen puuttuminen turvaa lapsen kehityksen ja on lapsen oikeus, sekä toisaalta sitä, että varhaisella puuttumisella voidaan saada aikaan säästöjä lasten aiheuttamiin kuluihin. Varpu-hankkeen käyttöön on kehitetty

välineitä ja käytäntöjä, joiden avulla eri toimijat on pyritty sitouttamaan varhaiseen puuttumiseen ja ottamaan sen osaksi jokapäiväistä perustyötä. (Satka, 2009, 18-19.)

Eräs varhaisen puuttumisen avuksi kehitetty väline on Stakesin asiantuntijoiden kehittämä opas huolen puheeksi ottamiseen. Oppaassa on kuvattu huolen vyöhykkeistö, jonka avulla opettajat ja muut toimijat pystyvät arvioimaan sitä, kuinka suuri huoli lapsesta on sekä sitä, riittävätkö omat resurssit lapsen auttamiseen, vai tarvitaanko apua muilta tahoilta kuten lastensuojelulta. (Eriksson & Arnkil, 2017, 25-26.) Varhaisen puuttumisen toimintatavoiksi luetaan myös laki varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksen kuuluminen kaikille 6-vuotiaille, sillä ne ovat ongelmien ennaltaehkäisyyn liittyvää toimintaa. Toisaalta varhaiseen puuttumiseen kuuluu myös jo ilmenneiden ongelmien vähentäminen ja niiden ratkaiseminen. (Huhtanen, 2004, 191.)

3.4 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillinen yhteistyö on käsite, joka pitää sisällään monenlaisia yhteistyömuotoja, ja sen tarkka määrittely on haastavaa. Moniammatillinen yhteistyö voidaan kuitenkin määritellä yleisesti ottaen asiakaslähtöiseksi yhteistyöksi, jossa on mukana useita asiantuntijoita ja eri organisaatioita. Moniammatillisessa yhteistyössä eri asiantuntijoilla on jokin yhteinen tehtävä suoritettavanaan, ja tavoitteeseen pääsemiseksi heidän tulee yhdistää osaamisensa. (Isoherranen, 2008, 29, 33.) Moniammatillisessa yhteistyössä on yhteistyöosaamisen ja vuorovaikutuksen lisäksi keskeistä tehdä tulkintaa moniammatillisen toiminnan tavoitteista sekä yhteistä suunnittelua ja eri asiantuntijoiden osaamisen analysointia. Näin saadaan muodostettua kokonaisvaltainen kuva asiakkaan tilanteesta huomioiden useita eri näkökulmia. (Isoherranen, 2008, 33; Karila & Nummenmaa, 2001, 147.)

Karila ja Nummenmaa ovat määritelleet moniammatillisuutta päiväkodin näkökulmasta. Päiväkodin kontekstissa moniammatillisuutta on kuvattu usein päiväkodin sisäisen toiminnan näkökulmasta, sillä päiväkodeissa työskentelee eri koulutustaustoista tulevia työntekijöitä. Päiväkodin moniammatilliseen osaamiseen kuuluu kuitenkin myös päiväkodin ja sen yhteistyökumppaneiden yhteinen tehtävä, jota voidaan kutsua ulkoiseksi moniammatillisuudeksi. Karila ja Nummenmaa määrittelevät ulkoisen moniammatillisuuden olevan päiväkodin tekemää yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa, jotka työskentelevät samojen lasten ja perheiden kanssa. (Karila & Nummenmaa, 2001, 146.)

Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena on yhdistää eri koulutuksista tulevien ja eri vahvuuksia omaavien asiantuntijoiden osaaminen, jotta voidaan tehdä yhteistyötä mahdollisimman hyvin asiakkaan parhaaksi. Yhteistyö edellyttää sitä, että eri asiantuntijoiden tulee kyetä tuomaan omat erityisosaamisensa ja tietonsa moniammatillisen tiimin yhteiseen käyttöön. (Pärnä, 2012, 50.) Myös Isoherranen määrittelee moniammatillisen yhteistyön keskeiseksi asiaksi asiakaslähtöisyyden. Moniammatillisessa yhteistyössä yhdistetään eri asiantuntijoiden tiedot ja osaaminen, jotta pystytään auttamaan toiminnan keskiössä olevaa asiakasta parhaalla mahdollisella tavalla. (Isoherranen, 2012, 10.)

Stakesin kehittämä huolen vyöhykkeistö on kehitetty osaltaan auttamaan moniammatillisen yhteistyön toimivuudessa. Huolen vyöhykkeistö auttaa työntekijää jäsentämään omia auttamismahdollisuuksiaan lapseen liittyvää huolta koskien sekä huomaamaan mahdollisen tarpeen lisäresursseille. Usein lapseen liittyvät tilanteet koskettavat monia tahoja ja edellyttävät eri asiantuntijoiden yhteistyötä. Huolen vyöhykkeistö auttaa eri ammattiryhmiä ymmärtämään toisiaan lasta koskevassa tilanteessa. Eri asiantuntijoiden tieto lapsen tai perheen tilanteesta on arvokasta, sillä eri aloilla työskentelevillä on jokaisella ainutlaatuinen kontakti ja suhde lapseen ja perheeseen. (Eriksson & Arnkil, 2017, 25; Rautava, 2012, 309-310.) Huolen vyöhykkeistö liittyy kiinteästi myös varhaiseen tukeen ja siten ennaltaehkäisevään lastensuojeluun sekä varhaiskasvatuksen merkitykseen ennaltaehkäisyssä. Tätä kautta moniammatillinen yhteistyö kytkeytyy olennaisesti myös varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kontekstiin.

3.5 Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhtäläisyydet

Suomessa vuonna 1991 ratifioitu kansainvälinen YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista velvoittaa sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun toimimaan sen periaatteiden mukaisesti. Sopimuksessa linjataan lapsen edun ensisijaisuudesta seuraavasti: *“Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”*. Sopimukseen osallistuneet valtiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon. (Yhdistyneet Kansakunnat, 1989, 3. artikla.) Lapsen etu on näin ollen ensisijaista sekä varhaiskasvatuksessa että lastensuojelussa, ja varhaiskasvatuslaki ja lastensuojelulaki linjaavatkin seuraavasti: *“Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on*

ensisijaisesti huomioitava lapsen etu” (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 4 §) sekä *“Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”* (Lastensuojelulaki, 417/2007, 4 §).

Sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen, turvallisen ilmapiirin luominen sekä vanhemmuuden tukeminen (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 3 §; Lastensuojelulaki, 417/2007, 4 §). Heinosen ym. (2016) mukaan näiden periaatteiden perusteella varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun päämäärä on sama: lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Näin ollen varhaiskasvatus toimii ehkäisevänä lastensuojeluna jo toteuttaessaan omaa perustehtäväänsä. (Heinonen ym., 2016, 180.)

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhtymäkohtia löytyy ennen kaikkea ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Heinonen ym. (2016) ovat listanneet käytännön esimerkkejä ehkäisevästä lastensuojelutyöstä ja monet niistä kuuluvat olennaisesti varhaiskasvatuksen arkeen. Erilaiset pedagogiset järjestelyt ja tukitoimet kuten kasvatuksellinen työ, avustajat ja ryhmämuutokset edistävät terveyttä, turvallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia, mikä on yksi ehkäisevän lastensuojelun tavoite. Ehkäisevään työhön kuuluu käytännön tasolla myös varhaisen tuen työskentelymallit, jotka toteuttavat ehkäisevän lastensuojelun ennakoivan toiminnan tavoitetta. (Heinonen ym., 2016, 177-178.)

Karjalaisen ym. (2012) mukaan lastensuojelun luonteeseen kuuluu olennaisesti toisen ihmisen, sekä lapsen että vanhemman, kuunteleminen ja asioiden tarkasteleminen useasta näkökulmasta. Lastensuojelutyössä arvioidaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, johon kuuluu lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen havainnointi. Lastensuojelun työntekijän tehtävänä on tunnistaa mahdolliset haasteet ja ohjata lasta ja perhettä heidän tarpeilleen sopiviin palveluihin. (Karjalainen ym., 2012, 282.) Samankaltaisia tavoitteita löytyy myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja varhaiskasvatuslaista. VASU:ssa (2016) määritellään lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arvioinnin kuuluvan osaksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan työtä. VASU myös velvoittaa noudattamaan osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteita, eli varhaiskasvatuksessa tulee huomioida ja arvostaa sekä lasten että heidän vanhempiansa näkemyksiä, antaa jokaisen tulla kuulluksi sekä osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi varhaiskasvatuslain mukaisesti yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on

tunnistaa lapsen tuen tarve ja järjestää sopivaa tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.
(VASU, 2016, 30, 33; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2 §.)

4 Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön ulottuvuuksia

Tässä luvussa käsittelen sitä, miten varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja yhteistyön kehittämiskohteet ilmenevät. Käsittelen aihetta yleisimpien kirjallisuudesta nousseiden teemojen näkökulmasta. Valtaosassa aineistoista yhteistyöstä nousi esiin haasteet, jotka johtuvat nimenomaan työn sisällöistä ja niihin kuuluvista säädöksistä sekä niiden eroavaisuuksista, ja työntekijöihin liittyvistä asioista, kuten työntekijöiden vaihtuvuudesta. Näin ollen luvun ensimmäisenä teemana on yhteistyön haasteet liittyen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työn sisältöihin ja niiden eroihin. Toisena teemana on lasten vanhempiin kytkeytyvät yhteistyön ulottuvuudet. Aineistoissa tuli ilmi, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välinen yhteistyö kytkeytyy monin tavoin lasten vanhempiin ja työntekijöiden suhteisiin vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kontekstissa, kun puhutaan lapsista, onkin ymmärrettävää, että monet asiat liittyvät myös vanhempiin ja vanhempiin liittyvät näkökulmat ovat suuressa roolissa. Tämän vuoksi toiseksi teemaksi muodostui vanhempiin liittyvät asiat. Kolmantena teemana on varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön ilmeneminen merkittävänä ja positiivisena asiana, sillä kirjallisuudesta nousi esiin mainintoja siitä, että haasteista huolimatta yhteistyötä pidetään merkittävänä asiana. Viimeinen teema on yhteistyön kehittäminen käytännössä. Luvussa esitellään kirjallisuudesta nousseita näkökulmia, jotka ovat kytköksissä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämisen käytännön ratkaisuihin.

4.1 Yhteistyön haasteita liittyen työnkuviin ja niiden eroihin

Onnismaan raportissa vuodelta 1999 on selvitetty päiväkotien henkilökunnan kokemuksia lastensuojeluasioista. Tutkimus tehtiin kolmessa päiväkodissa, jossa oli esiintynyt kaupungin mittakaavassa keskiverrosta lastensuojelullisia ongelmia. Aineisto kerättiin sekä haastatteluiden että kirjallisten kyselyiden avulla, ja vastausprosentin ollessa 59% saatiin aikaan suhteellisen runsas aineisto päiväkodin työntekijöiden kokemuksista ja mielipiteistä lastensuojeluasioihin. Tutkimukseen osallistuneiden päiväkotien työntekijöiden yleinen viesti yhteistyöstä lastensuojelun kanssa on, että yhteistyön tekeminen on haastavaa, koska asioita ei nähdä samalla tavalla.

Yhdeksi yhteistyön haasteeksi nähdään se, että päiväkodissa ja lastensuojelussa niin sanotusti puhutaan eri kieltä sen suhteen, milloin lapsen hyvä lapsuus on uhattuna. Päiväkodin

henkilökunnan mukaan lastensuojelussa ei aina oteta tosissaan päiväkodin huolta lapsesta, sillä lastensuojelun työntekijät näkevät päivittäin paljon suuremmissa ongelmissa olevia lapsia. (Onnismaa, 1999, 48-49.) Hietamäen, Kuusisen, Pursin ja Rajalan (2017) tutkimuksessa moniammatillisesta yhteistyöstä nousi esiin epätasa-arvon ja luottamuspuolan kokemuksia liittyen kumppanuuteen lastensuojelun kanssa. Haastateltavilla oli kokemuksia siitä, että lastensuojelun ja muiden toimijoiden näkemyserot koituivat haasteellisiksi yhteistyön kannalta, sillä lapsen ja perheen tilanteet nähtiin eri toimijoiden kesken eri tavoin. Tutkimuksessa nousi esiin näkemys, että esimerkiksi koulussa tai neuvolassa lapsen tilanteesta oltiin jo huolestuneita, mutta lastensuojelun mukaan ei ollut syytä huoleen. (Hietamäki, Kuusinen, Pursi & Rajala, 2017, 424.) Hietamäen ym. tutkimuksen haastateltavat edustivat kahdeksaa eri ammattikuntaa, joiden joukossa oli muun muassa lastentarhanopettajia, luokanopettajia, lastenhoitajia ja terveydenhoitajia, ja kaikilla heillä oli kokemusta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tutkimus toteutettiin haastatteluina, ja haastateltavia oli pyydetty etukäteen valitsemaan muutamia erilaisia lastensuojeluilmoitustapauksia, joista keskusteltiin haastatteluissa sekä vapaan kerronnan että tarkentavien kysymysten avulla. Aineistosta nousi ilmi lastensuojeluilmoitusprosessin eri vaiheita, joista koodattiin nimenomaan yhteistyöhön liittyvät kohdat.

Epätasa-arvoon liittyvät kokemukset yhteistyöstä lastensuojelun kanssa näkyi Johanna Hietamäen ym. (2017) tutkimuksessa “ulkopuolelle sulkemisena”, sillä lastensuojeluilmoituksen tehnyttä työntekijää ei useimmiten oteta osalliseksi lastensuojeluilmoituksesta seuranneeseen neuvotteluun, vaikka työntekijällä olisi aikaisempaa tietoa ja kokemusta kyseisen lapsen tai perheen tilanteesta. Muut toimijat, kuten varhaiskasvatuksen, koulun ja neuvoloiden henkilökunta kokevat, että lastensuojelun puolelta ei välttämättä kuunnella heidän ajatuksiaan lapsesta ja lapsen tilanteesta. (Hietamäki ym., 2017, 423-424.) Myös Onnismaan raportissa nousi esiin kokemuksia siitä, että lastensuojelussa ei arvosteta päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä lapsesta ja tilanteesta. Päiväkodin henkilökunnan asiantuntemus on lapsen kehityksen tuntemisessa ja ammattitaitoa löytyy lapsen kehitystä uhkaavien merkkien tunnistamiseen. Sen sijaan, että otettaisiin huomioon näihin asioihin liittyviä tietoja, lastensuojelussa odotetaan päiväkodista sellaista tietoa, mitä sieltä ei voida saada. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tietoa siitä, mitä kotona tapahtuu silloin kun ei olla päiväkodissa. Päiväkotien työntekijät tunsivat olevansa enemmän tiedonvälittäjiä kuin tasavertaisia yhteistyökumppaneita. (Onnismaa, 1999, 56-57.) Myös Kaukoluodon (2010) tutkimuksen mukaan päiväkodin työntekijät kokevat olevansa

nimenomaan lapsen ja lapsuuden asiantuntijoita, mutta perheisiin liittyvät, “vaativat” ja isot ongelmat haastavat ammatillisuuden rajoja (Kaukoluoto, 2010, 85). Yleisesti ottaen moniammatillisen yhteistyön haasteeksi voidaankin nähdä se, että lasten ja perheiden kanssa työskentelevät ammattiryhmät odottavat yhteistyökumppaneiltaan asioita, jotka eivät kuulu heidän työnsä luonteeseen (Rautava, 2012, 307-308).

Puutteellisen arvostuksen sekä ulkopuolisuuden kokemukseen voi myös osaltaan liittyä se, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijät tuntevat toistensa työn sisällöt huonosti sekä toisaalta se, että toimintamallit ja työkulttuurit ovat erilaisia. Leppäkosken, Koivuluoman, Perälän ja Paavilaisen (2017) moniammatillisen yhteistyön tutkimuksessa erääksi yhteistyön haasteeksi nostettiin se, ettei yhteistyökumppaneiden työn sisältöjä ja näin ollen myöskään roolia ja vastuuta lasten auttamistilanteissa tunneta tarpeeksi hyvin (Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä & Paavilainen, 2017, 204-206). Leppäkosken ym. tutkimuksessa lasten kanssa toimivien eri auttajatahojen yhteistyötä tutkittiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Tutkimuksessa yhdistettiin kvantitatiiviset tutkimustulokset havaintojen lukumääristä avoimiin mainintoihin yhteistyön mahdollisuuksista. Onnismaan (1999) raportissa päiväkotien työntekijät kokivat, että lastensuojelussa ei tunneta päiväkodin työpäivää, vaan sieltä saatetaan esimerkiksi soittaa lastensuojeluasioissa päiväkodin näkökulmasta hankaliin aikoihin ilman ennalta sopimista (Onnismaa, 1999, 56-57). Työskentely nähdään lokeroituneena siten, että jokainen yhteistyötaho hoitaa omat hommansa toistensa tavoitteista tietämättä (Leppäkoski ym., 2017, 207). Myös Rautava (2012) listaa moniammatillisen yhteistyön haasteiksi lokeroituneen järjestelmän ja tietämättömyyden muiden palveluiden sisällöistä. Palvelujärjestelmän työntekijät toimivat omilla alueillaan ja toistensa tavoitteista tietämättä. Eri alojen työntekijät eivät tunne muiden tahojen työn sisältöjä ja käytäntöjä, joten yhteistyön haasteeksi voi nousta erilaiset näkökulmat tilanteisiin. Muiden toimijoiden näkökulmasta voi esimerkiksi näyttää siltä, että lastensuojelu ei tee mitään konkreettista, vaan ainoastaan seuraa tilannetta, kun taas lastensuojelun näkökulmasta voidaan ajatella, että diagnooseja tehdään liian nopeasti. (Rautava, 2012, 307-308.)

Erilaiset työkulttuurit nähtiin yhteistyön haasteena sen vuoksi, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijät kokevat näkevänsä lasten ja perheiden tilanteet eri tavoin. Eeva-Leena Onnismaan (1999) raportissa nousi esiin päiväkodin ja lastensuojelun eroavaisuudet vanhempien kohtaamiseen liittyvien tilanteiden suhteen. Päiväkodissa tavataan lapsi ja vanhemmat päivittäin, kun taas lastensuojelu tapaa perhettä yleensä vain sovittuina aikoina, eli harvemmin kuin päiväkodin työntekijät. Päiväkodeissa koetaan, että lastensuojelussa

hoidetaan yksittäisiä tapauksia “paperilla”, kun taas päiväkodeissa nähdään toistuvasti ja konkreettisesti lapsen paha olo. (Onnismaa, 1999, 49-51.) Hietamäen ym., (2017) mukaan muiden toimijoiden näkökulmasta sosiaalityöntekijät keskittyvät enimmäkseen perheen ulkoisten olosuhteiden tarkasteluun, kun taas lastensuojeluilmoituksen tehneillä viranomaisilla on usein kokonaisvaltaisempi näkemys lapsen tilanteesta (Hietamäki ym., 2017, 424). Hietamäen ym. tutkimuksessa esiin nousseet näkemuserot tilanteiden tarkasteluun liittyen voivat osaltaan johtua päiväkodin näkökulmasta juuri Onnismaan raportissa käsitellyistä perheiden kohtaamiseen liittyvistä tilanteista.

Tutkimuksissa nousi esiin myös epäselvyys siitä, millainen työnjako lasten auttamistilanteissa on ja mitkä asiat kuuluvat millekin taholle. Johanna Hietamäen ym. (2017) tutkimuksen mukaan eri tahojen, kuten päiväkotien ja koulujen, työntekijöillä oli epäselvyyksiä siitä, mitä lastensuojelulta voidaan odottaa ja kenen vastuulla on mikäkin tehtävä lasten ja perheiden auttamisessa (Hietamäki ym., 2017, 423). Kaukoluodon (2010) tutkimuksessa päiväkodin työntekijät näkivät yhdeksi kasvatusyhteistyön keskeisimmäksi haasteeksi nykyisen käytännön toimimattomuuden vastuun jakamisen suhteen sekä epäselvyyden työnjaossa lastensuojelun kanssa (Kaukoluoto, 2010, 87-88). Myös Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksen mukaan epäselvä työnjako yhteistyökumppaneiden välillä on keskeinen haaste moniammatilliselle yhteistyölle (Leppäkoski ym., 2017, 206). Alhasen (2014) mukaan järjestelmän epäselvyys luo haasteita myös lastensuojelun asiakasperheille. Lastensuojelun asiakkaat kokevat, etteivät saa tietoa muiden toimijoiden palveluista, sillä lastensuojelussa ei esimerkiksi ole tietoa siitä, mitä konkreettista apua koulutoimi voisi tarjota perheille. Toisaalta asiakasperheet kokevat, ettei päivähoidossa tai kouluissa ole juurikaan tietoa siitä, miten lastensuojelu toimii. (Alhanen, 2014, 34.)

Yhteistyön haasteellisuuteen nähtiin kuuluvan tiedon jakamiseen ja tiedotukseen liittyvät epäkohdat. Hietamäen ym. (2017) tutkimuksessa tiedon jakamisen ongelmat nostivat esiin epätasa-arvon kokemuksia muiden kuin lastensuojelun työntekijöiden keskuudessa, sillä työntekijöillä on velvoite ilmoittaa tiettyjä asioita lastensuojeluun lastensuojeluilmoitusta tehdessään, mutta lastensuojelulla ei ole velvoitetta jakaa tietoa prosessin kulusta takaisin ilmoituksen tehneelle työntekijälle (Hietamäki ym., 2017, 422-424). Tuija Leppäkosken ym. tutkimuksessa esiin nousseet haasteet tiedotukseen liittyen koskivat tiedonkulun puutteellisuutta. Lisäksi kävi ilmi tutkimukseen osallistuneiden kokemuksia siitä, ettei tiedonkulun käytäntöjä ole yhteisesti sovittu. Tiedotuksen puutteen nähtiin olevan merkittävä

haaste moniammatillisessa yhteistyössä, jota salassapitosäädösten koettiin hankaloittavan. (Leppäkoski ym., 2017, 204-206.)

Hietamäen ym. (2017) tutkimuksessa ilmeni, että lastensuojeluilmoituksissa jaettu tieto lapsen tilanteesta vaihteli paljon. Toisinaan ilmoitukset sisälsivät paljon tarkkaa kuvausta lapsesta ja tilanteesta, mutta toisinaan ilmoituksissa oli vain mainintoja yleistilanteesta. Työntekijät kokivat hankalaksi esimerkiksi lapsen tuen tarpeen kuvaamisen yksityiskohtaisesti lastensuojeluilmoituksessa, ja osa tutkimukseen osallistuneista ilmoitusvelvollisista ammattilaisista ajatteli jakavansa lisää tietoa yhteisissä neuvotteluissa. Yhteistyöstä lastensuojelun kanssa oli siis oletuksia, ja sen puutteellisuus saattoi johtaa siihen, että kaikkea olennaista tietoa ei välittynyt lastensuojeluun. (Hietämäki ym., 2017, 422.) Myös Alhasen (2014) tutkimuksessa ilmeni tyytymättömyyttä tiedon jakamisen käytäntöihin lastensuojeluasioissa. Tutkimukseen osallistuneiden mukaan lastensuojelusta saatetaan jättää kertomatta sellaisia olennaisia tietoja lapsen tilanteesta, jotka voisivat auttaa muita tahoja lapsen tukemisessa. Koettiin, että tiedon kertomatta jättäminen saattoi heikentää mahdollisuuksia auttaa lastensuojelun asiakkaita muissa paikoissa, kuten koulussa. (Alhanen, 2014, 54.)

Tiedotuksen puute saattaa Johanna Hietamäen ym. (2017) tutkimuksen mukaan johtaa myös siihen, että yhteydenoton kynnyks lastensuojeluun nousee ja lastensuojeluilmoitus saatetaan jättää tekemättä. Lisäksi lastensuojeluilmoituksia tehneillä tahoilla oli kokemuksia siitä, että ilmoituksia oltiin ymmärretty väärin lastensuojelussa, mikä myös johti luottamuspulaan ja siihen, että lastensuojeluilmoitusta ei haluttu kovin herkästi tehdä. (Hietämäki ym., 2017, 424-425.) Svenssonin ja Jansonin (2008) tutkimuksessa puolestaan todettiin, että lastensuojeluilmoitus saatettiin jättää tekemättä, koska siitä ei koettu olevan hyötyä lapselle (Svensson & Janson, 2008, 29). Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyölle voi osaltaan aiheuttaa haasteita myös se, jos päiväkodeista ei syystä tai toisesta tehdä lastensuojeluilmoituksia, sillä tällöin lastensuojeluun ei välity kaikkea olennaista tietoa, eikä toisaalta yhteistyösuhdetta pääse muodostumaan.

Työntekijöiden resurssipula sekä työntekijöiden suuri vaihtuvuus nousivat useissa tutkimuksissa keskeisiksi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteiksi. Yleisesti moniammatillisen yhteistyön keskeiseksi haasteeksi nähtiin Tuija Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksessa kiire sekä ajan riittämättömyys asioiden käsittelyssä. Lisäksi haasteena koettiin työntekijöiden vaihtuvuus yhteistyön jatkuvuuden ja sujuvuuden kannalta. (Leppäkoski ym.,

2017, 206.) Työntekijöiden vaihtuvuus nähtiin ongelmallisena myös nimenomaan päiväkotien näkökulmasta. Kaukoluodon (2010) päiväkotinäkökulmasta tehdyssä tutkimuksessa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön keskeinen ongelma nähtiin olevan jatkuvuuden puute ja yhteistyökumppaneiden vaihtuvuus (Kaukoluoto, 2010, 88).

Samoja näkökulmia tuli esiin Eeva-Leena Onnismaan (1999) raportissa. Yhteistyö lastensuojelun kanssa koetaan haastavana, sillä lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuus on suurta. Vaihtuvuuden vuoksi toimivaa ja jatkuvaa yhteistyösuhdetta lastensuojelun kanssa ei pystytä muodostamaan, koska aina uuden työntekijän kohdalla asiat pitää niin sanotusti aloittaa alusta. Päiväkotien työntekijöiden kokemuksen mukaan lastensuojelun työntekijöillä on myös resurssipulaa ja liian suuri työtaakka, mikä voi vaikuttaa työntekijöiden vaihtuvuuteen ja sitä kautta yhteistyön toteutumiseen. (Onnismaa, 1999, 50-51.) Päiväkodin työntekijöiden arviot ovat varmasti oikeaa suuntaa antavia, sillä Alhasen (2014) tutkimuksen mukaan lastensuojelun työntekijöillä on kohtuuttoman suuret asiakasmäärät, ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin mukaan lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvussa (Alhanen, 2014, 41; THL, 2018a, 1). Alhasen mukaan liian suuret asiakasmäärät johtavat muiden ongelmien lisäksi siihen, että lastensuojelun työntekijöillä ei ole tarpeeksi aikaa toimia moniammatillisessa yhteistyössä päiväkotien ja koulujen kanssa tai perehtyä niistä saatuihin tietoihin koskien asiakkaan tilannetta. Tutkimuksessa todettiin lisäksi lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuuden olevan suurta. Myös lastensuojelun näkökulmasta työntekijöiden vaihtuvuudella koettiin olevan vaikutusta moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen, ja yhtenä isoimpana haasteena nähtiin olevan työntekijöiden vaihtuvuudesta johtuvat tietokatkokset lastensuojelun ja sen yhteistyökumppaneiden välillä. (Alhanen, 2014, 41-42, 51-52.)

4.2 Lasten vanhempiin kytkeytyvät yhteistyön ulottuvuudet

Lastensuojelulain (2007) mukaan kaikilla lasten päivähoidon tai opetustoimen työntekijöillä on salassapitosäännöksistä huolimatta velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he ovat työssään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve tai kehitystä vaarantavat olosuhteet edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lastensuojelulaki, 417/2007, 25 §). Tästä huolimatta lastensuojeluilmoituksen tekemistä voidaan venyttää esimerkiksi sen vuoksi, että päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyökäytännöt ovat epäselviä tai on epävarmuutta sen suhteen, onko ilmoitus tarpeellinen. Lastensuojelun työntekijöiltä

kysyttäessä vastaus on kuitenkin, että yhteistyökumppaneilta turhia lastensuojeluilmoituksia ei tule, ja ennemminkin toivottaisiin, että ilmoituksia tehtäisiin jo aikaisemmin. (Eriksson & Arnkil, 2017, 33-34.)

Silloin jos lastensuojeluilmoituksen tekee henkilö, joka on ilmoitusvelvollinen, lapsi ja huoltaja saavat aina tiedon ilmoittajan henkilöllisyydestä (THL, 2018b). Erikssonin ja Arnkilin (2017) mukaan tämä voi joskus olla estävä tekijä lastensuojeluilmoituksen tekemiselle, sillä ilmoitusvelvolliset työntekijät saattavat ennakoida lapsen huoltajien kielteistä suhtautumista ja mahdollista loukkaantumista tai suuttumusta (Eriksson & Arnkil, 2017, 34). Useimmissa tapauksissa on suositeltava käytäntö, että ilmoitusvelvollinen viranomainen kertoo huoltajille ilmoituksen tekemisestä, sillä se vahvistaa ja ylläpitää avointa yhteistyötä lapsen lähipiirin kanssa (THL, 2018b; Eriksson & Arnkil, 2017, 34). Onnismaan raportissa nostettiin esiin jokapäiväinen ja tiivis yhteistyö vanhempien kanssa haasteena lastensuojelullisten asioiden esiin tuomiselle. Päiväkotien työntekijöiden mukaan vanhemmat saattavat kokea huolen puheeksi ottamisen loukkauksena omaa vanhemmuutta kohtaan, eikä haluttaisi tuottaa pahaa mieltä ja näin vaarantaa yhteistyösuhdetta vanhempien kanssa. (Onnismaa, 1999, 27, 49-50.) Svenssonin ja Jansonin (2008) tutkimuksessa selvitettiin ruotsalaisen päiväkodin työntekijöiden kokemuksia siitä, miten toimitaan silloin, jos herää huoli lapsen hyvinvoinnista ja sitä, miten se ehkä vaikuttaa henkilökunnan ja lasten vanhempien välisiin suhteisiin. Tutkimuksen mukaan työntekijöiden yleisin syy olla ilmoittamatta lastensuojeluun lapseen kohdistuvasta huolesta on se, että henkilökunta uskoo omien resurssiensa riittävän lapsen auttamiseksi. Kuitenkin lähes yhtä yleistä oli jättää tekemättä lastensuojeluilmoitus sen vuoksi, että koetaan epävarmuutta lapsen vanhempien reaktiosta ilmoitukseen. (Svensson & Janson, 2008, 29.) Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteeksi voidaan siis nähdä varhaiskasvatuksen työntekijöiden haluttomuus tehdä lastensuojeluilmoituksia sen vuoksi, että pyritään vaalimaan hyviä suhteita vanhempiin, eikä olla varmoja siitä, miten ilmoituksen tekeminen vaikuttaisi niihin.

Joistakin tutkimuksista nousi esiin kokemuksia lastensuojelun kielteisestä maineesta vanhempien keskuudessa. Yleisesti ottaen vanhempien kokemukset lastensuojelun kanssa tehtävästä yhteistyöstä ovat melko huonoja, kun taas kokemukset yhteistyöstä päiväkotien kanssa ovat pääosin positiivisia (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen, 2011, 53). Kekkosen (2012) tutkimuksessa lastensuojelullinen puoli nostettiin esiin varhaiskasvatuksen kotikäyntien näkökulmasta. Varhaiskasvattajat kokivat päiväkodista tehtävien kotikäyntien olevan haastavia toteuttaa lastensuojelun asiakasperheiden kanssa, sillä perheiden epäiltiin

luokittelevan ne samanlaisiksi kuin lastensuojelun kotikäynnit. Varhaiskasvattajat kokivat haastavaksi perheiden omien mielikuvien lisäksi sen, että kyseisten perheiden kohdalla kotikäynnit saattavat asettaa perheen eriarvoiseen asemaan luomalla ulkopuolisille mielikuvia siitä, että kotikäynnit tehtäisiin lastensuojelullisten asioiden vuoksi. Todellisuudessa käynnit liittyvät varhaiskasvatuksen pedagogista tehtävää toteuttaviin näkökulmiin ja varhaiskasvatuksen aloituksen sujuvoittamiseen, kuten muillakin perheillä. (Kekkonen, 2012, 126-127.) Perälän ym. sekä Kekkonen tutkimusten valossa voitaisiin nähdä, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä voi osaltaan vaikeuttaa myös lastensuojelun kielteinen maine, "stigma", joka vanhempien keskuudessa saattaa vallita. Varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ehkä halua lapsien ja perheiden leimaamisen pelossa kovinkaan helposti ottaa lastensuojelua osaksi yhteistyötä, mikä voi vaikeuttaa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun keskinäistä yhteistyötä.

Hurtigin (2003) mukaan lastensuojelutyössä korostetaan perhekokonaisuutta, jossa tärkeimpiä jäseniä ovat vanhemmat, ja sen vuoksi lasten läsnäolo ja lasten kohtaaminen persoonina saattavat jäädä etäiseksi (Hurtig, 2003, 179). Kaukoluodon (2010) tutkimuksessa päiväkotien työntekijät luokittelivat asiakkaaksi sekä lapsen että perheen, mutta asiakkuuden painottuminen lapsen ja perheen välillä riippui jonkin verran heidän vaatimuksistaan: jos lapsi oli erityistä tukea tarvitseva, asiakkaaksi nähtiin enemmän resursseja vaativa lapsi. Toisaalta jos vanhempi vaati erityistä huomiota, asiakkuuden keskipisteessä tuntui olevan vanhempi. Periaatteessa ajatus on, että kasvatussuhteen näkökulmasta päiväkodin asiakkaita ovat nimenomaan lapset, mutta käytännössä työntekijöille oli haastavaa mieltää pieni lapsi varsinaiseksi asiakkaaksi. (Kaukoluoto, 2010, 79-83.) Erääksi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteeksi voi näiden tutkimusten perusteella muodostua se, että asiakkuus ja toiminnan keskittyminen nähdään varhaiskasvatuksessa ja lastensuojelussa eri tavoin.

Hurtig (2003) myös toteaa aineistonsa perusteella, että lastensuojelun työskentelyyn kohdistuu usein ajatus siitä, että vanhempia autetaan näkemään, millaiset muutokset parantaisivat lasten arjen turvallisuutta ja miten lastensuojelun huoli poistuisi. Näin ollen työskentelyyn sisältyy palveluihin ohjaamista ja keskustelua arjen sujuvuudesta, mutta esiin tulleita asioita ei tarkastella varsinaisesti vanhemmuuden tehtävän ja lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Hurtigin mukaan pelkkä toimiminen tilanteissa ei riitä, vaan vanhempien tulisi ymmärtää, miksi muutokset tulee tehdä. (Hurtig, 2003, 179, 181.) Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun toiminta voi näin ollen muotoutua hieman erilaisten periaatteiden pohjalta.

Varhaiskasvatuksessa korostetaan lapsuuden merkityksen ymmärtämistä ja tietämystä lasten kasvusta ja kehityksestä yhteistyössä vanhempien kanssa (VASU, 2016, 18), kun taas Hurtigin tutkimuksen mukaan lastensuojelussa saatetaan ymmärryksen sijaan keskittyä enemmän asioiden ulkoiseen parantamiseen.

Hurtigin (2003) mukaan lastensuojelu on kuitenkin parhaimmillaan sitä, että työntekijä onnistuu herättämään lapsen vanhemmissa tietoisuuden avun tarpeesta ja sitouttamaan vanhemman muutostyöhön. Vanhemmassa herännyt tietoisuus lapsen hyvinvoinnin vaarantumisesta ja oman käytöksen vaikutuksesta siihen sekä sitoutuminen muutostyöhön auttavat lasta parhaiten. (Hurtig, 2003, 180-181.) Vaikka Hurtigin tutkimuksessa nähdään aluksi lastensuojelun ongelmana se, että keskitytään asioiden ymmärryksen sijaan enemmän ulkoisiin muutoksiin, lopussa kuitenkin todetaan, että lastensuojelun toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla vaatii vanhempien tietoisuuden herättämisen. Näin ollen lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen näkökulmat yhteistyöhön vanhempien kanssa ovatkin lopulta melko saman suuntaisia, mikä voi toimia varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kannalta helpottavana tekijänä. Toisaalta Hietamäen ym. (2017) tutkimuksessa ilmeni, että lastensuojelun ja muiden toimijoiden yhteistyöhön kuuluvaa tiedonkulkua voi hankaloittaa vanhempien toiveet siitä, ettei tietoja kerrota eteenpäin. Lastensuojeluilmoituksen tehneitä työntekijöitä ei vanhempien toiveesta aina haluta mukaan yhteisiin palavereihin koskien lapsen tilannetta. (Hietämäki ym., 2017, 422.) Yhteistyön haasteet liittyen tiedonjaon ongelmiin voivat toisinaan siis johtua myös lasten vanhempien toiveesta.

4.3 Yhteistyön mahdollisuudet ja kehittämiskohteet

Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välisistä yhteistyön haasteista huolimatta tutkimuksista nousi esiin myös jonkin verran positiivisia kokemuksia yhteistyöstä sekä näkemyksiä siitä, että yhteistyötä pidetään tärkeänä. Eeva-Leena Onnismaan (1999) raportissa päiväkodin työntekijöiden kokemuksista nousi esiin konkreettisia hyvän yhteistyön merkkejä. Yksi niistä on, että lastensuojelu suhtautuu päiväkodin taholta ilmaistuun huoleen vakavasti ja toimii tilanteen parantamiseksi sekä saa aikaan muutoksen. (Onnismaa, 1999, 51.) Samankaltaisia asioita nostettiin esiin Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksessa moniammatillisesta yhteistyöstä yleisesti. Yhteistyön hyväksi puoleksi koettiin se, että asioiden eteneminen nopeutuu ja helpottuu, kun eri alojen ammattilaiset kokoavat näkemyksensä yhteen. Korostettiin sitä, että yhteistyön avulla varhainen ja nopea puuttuminen mahdollistuu, ja lapsi

saa apua ennen kuin ongelmat ehtivät kasaantua. (Leppäkoski ym., 2017, 206-207.) Myös Hurtigin tutkimuksen perusteella lasten avun saanti edellyttää monissa tapauksissa useiden eri tahojen yhtä aikaa ilmaisemaa huolta varhaisen puuttumisen periaatteesta huolimatta (Hurtig, 2003, 163). Yhteistyö nähdään näiden tutkimusten valossa merkittävänä sen vuoksi, että yhteistyön avulla lapsen auttaminen helpottuu ja nopeutuu, ja sen vuoksi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä pidetään tärkeänä asiana.

Sekä Hietamäen ym. (2017) että Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksissa nostettiin esiin moniammatillisen yhteistyön olevan parhaimmillaan sitä, että yhteistyökumppanit tietävät omat roolinsa ja toimivat omien vahvuuksiensa pohjalta saman tavoitteen saavuttamiseksi (Hietamäki ym., 2017, 423; Leppäkoski ym., 2017, 206-207). Esiin nousi myös avoin ja toimiva yhteistyö vanhempien kanssa niin varhaiskasvatuksessa kuin lastensuojelussakin. Asioista puhuminen suoraan ja vanhempien yhteistyöhalukkuus nähtiin merkittävänä tekijänä myös varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toteutumisessa. (Hietamäki ym., 2017, 422, 424.) Svenssonin ja Jansonin (2008) tutkimuksessa ilmeni, että vaikka lastensuojeluilmoituksen tekeminen on päiväkotien työntekijöille epämiellyttävää, se ei kuitenkaan lopulta vaikuttanut juurikaan työntekijöiden suhteisiin lapsiin tai vanhempiin. Työntekijöiden mukaan lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei heikentänyt suhteita lapsiin, ja tapauksissa, joissa ilmoituksen teko auttoi lapsen tilannetta kotona, myöskään suhde lasten vanhempiin ei heikentynyt. Toisaalta työntekijöiden mukaan tapauksissa, joissa ilmoituksen teko ei auttanut lapsen tilanteeseen, päiväkodin suhteet lapsen vanhempiin heikentyivät useammin. (Svensson & Janson, 2008, 29.)

Tuija Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksessa listattiin eri ammattiryhmien kokemuksista nousevia kehittämistarpeita lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä kohtaan. Keskeiseksi kehittämisen kohteeksi nousi toive siitä, että yhteistyölle olisi enemmän aikaa ja resursseja, jotta yhteistyö tulisi sujuvammaksi. Yhteistyön sujuvoittamiseen liittyi myös toiveita tiedonkulun parantumisesta eri toimijoiden välillä sekä selkeitä, yhteisiä tavoitteita lapsen parhaan edistämiseksi. Tutkimuksen haastateltavien mukaan näiden asioiden parantuminen helpottaisi yhteistyötä, sillä kaikilla olisi samat tavoitteet ja tieto asiakkaan tilanteesta, jolloin asiakkaan ei tarvitsisi kertoa samoja asioita uudelleen eri tahoille. (Leppäkoski ym., 2017, 207.) Myös Alhasen (2014) mukaan lastensuojeluun liittyvää moniammatillista yhteistyötä on tehostettava ja kehitettävä niin, että lastensuojelun palvelut ovat yhä kiinteämmässä yhteydessä esimerkiksi koulutoimen ja päiväkotien kanssa (Alhanen, 2014, 70-71).

Johanna Hietamäen ym. (2017) tutkimuksessa nostettiin esiin toive siitä, että lastensuojelusta olisi mahdollista saada enemmän konsultointia tilanteisiin silloin, kun huoli lapsesta on herännyt. Toivottiin, että lastensuojelusta saataisiin käytännönläheistä tukea ratkaisujen tekemiseen jo ennen lastensuojeluun ilmoittamista sekä toisaalta ohjausta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Työntekijät toivoivat yhteistyön kehittyvän siihen suuntaan, että lastensuojelusta annettaisiin neuvoja siihen, miten muiden alojen työntekijät voisivat käsitellä lastensuojeluasioita perheiden kanssa. Työntekijöillä oli myös odotuksia vastavuoroisesta kumppanuudesta, ja yhteistyön kehittämiskohteiksi nähtiin sujuva ja jatkuva yhteydenpito sekä tasapuolinen tietojen jakaminen. (Hietämäki ym., 2017, 423.) Hurtigin (2003) mukaan lastensuojelussa tulisi keskustella siitä, miten lastensuojelutehtävää kannattaisi toteuttaa (Hurtig, 2003, 182). Hurtigin tutkimuksessa tarkasteltiin lasten oikeutta saada suojelua ja lastensuojelun tehtävää lasten viimesijaisena auttajana (Hurtig, 2003, 3). Näiden näkökulmien valossa keskeisiksi yhteistyön kehittämiskohteiksi voidaan ajatella Hietamäen ym. tutkimuksessa esiin nousseita näkökulmia, sillä yhteistyön kehittäminen esimerkiksi juuri konsultaation suhteen haastaa myös lastensuojelun työntekijöitä tarkastelemaan lastensuojelutehtävän toteuttamista ja lastensuojelun roolia nimenomaan viimesijaisena auttajana.

Perälän ym. (2011) tutkimuksessa nostettiin esiin lasten vanhempien näkökulmasta ilmenneitä kehittämistarpeita käyttämiään palveluita kohtaan. Yksi selkeä vanhemmilta noussut kehittämiskohde oli, että vanhemmilla ilmenneeseen huoleen lasta kohtaan tulisi puuttua nykyistä aikaisemmin. Muita kehittämisen kohteita nähtiin muun muassa ennaltaehkäisevään perhetyöhön panostamisessa sekä tiiviimmässä moniammatillisessa yhteistyössä. Vanhempien näkökulmasta esitettiin, että haasteellisissa tilanteissa lapsen asioita voitaisiin pyrkiä ratkaisemaan moniammatillisessa tiimissä. Eri yhteistyötahojen tiiviimpi yhteistyö ja yhteiset tavoitteet palvelisivat suurimman osan tutkimukseen osallistuneiden vanhempien mukaan parhaiten lapsen kehitystä. (Perälä ym., 2011, 60-61.) Voidaan siis todeta, että moniammatillisen yhteistyön kehittämiskohteita löytyy myös vanhempien näkökulmasta, ja kehittämistarpeet ovat hyvin samansuuntaisia sekä työntekijöiden että vanhempien mukaan.

4.4 Yhteistyön kehittäminen käytännössä

Sekä eri ammattiryhmien työntekijät että lasten vanhemmat nostavat esiin useita kehittämisen kohteita niin yleisesti moniammatillista yhteistyötä kuin varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun

yhteistyötä kohtaan. Tästä huolimatta selkeitä käytännön keinoja sen kehittämiseksi ei kuitenkaan tutkimuksista juurikaan löydy. Yhteistyön kehittäminen nähdään olennaisena asiana, mutta käytännössä se on tutkimusten perusteella vielä ratkaisematta. On kuitenkin olemassa joitakin näkökulmia, joita osaltaan voitaisiin pitää myös työkaluina yhteistyön kehittämistä ajatellen.

Lapset puheeksi-menetelmä on matalan kynnyksen menetelmä, jonka tarkoituksena on tukea lasta päivähoitossa ja koulussa sekä tarvittaessa avata ovia muille palveluille. Menetelmään kuuluu lapset puheeksi-keskustelu ja lapset puheeksi-neuvonpito. Lapset puheeksi-keskustelulla pyritään tukemaan lapsen hyvinvointia tilanteissa, joissa lapsen ympäristössä on mahdollisesti hyvinvointiin vaikuttavia vaikeuksia. Keskustelun avulla pyritään tunnistamaan kehitystä tukevia tekijöitä ja tekemään arkipäivän suunnitelma huomioiden lapsen vahvuudet ja ongelmat. Lapset puheeksi-neuvonpidossa puolestaan on tarkoituksena rakentaa lapsen ympärille tukeva verkosto, johon kuuluu niin lapsen oma perhe ja muu sosiaalinen verkosto, kuin tarvittavat ulkopuoliset palvelutkin. (Solantaus, 2013, 2-3.) Lapset puheeksi-keskustelun tarkoituksena on nimenomaan lapsen tukeminen silloin, kun kotona on vaikeuksia – ei siis vanhempien ongelmiin puuttuminen. Taustalla on ymmärrys siitä, että kotona tapahtuvat muutokset ja vaikeudet vaikuttavat vanhemmuuteen ja tätä kautta lapsiin, ja näissä tilanteissa varhaiskasvatuksesta ja koulusta saatu tuki korostuu. Joissakin tapauksissa haasteet voivat olla niin suuria, että lapset puheeksi-keskustelun pohjalta suositellaan perhettä tekemään yhteydenotto lastensuojeluun. Toisaalta päiväkodilla on myös ilmoitusvelvollisuus, jos vanhemmat eivät suosituksista huolimatta hae apua itse. (Solantaus, 2013, 9, 11.)

Vaikka lapset puheeksi-keskustelu on varhaiskasvatuksessa ja kouluissa tapahtuva aikaisen kynnyksen menetelmä (Solantaus, 2013, 2), voitaisiin se osaltaan nähdä myös varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämiseen kytkeytyvänä näkökulmana. Koska yhdeksi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön keskeiseksi haasteeksi nostetaan useissa tutkimuksissa lastensuojelun resurssipula ja suuret asiakasmäärät (Leppäkoski ym., 2017, 206; Alhanen, 2014, 41; Kaukoluoto, 2010, 88; Onnismaa, 1999, 50-51), voisi tällainen varhaiskasvatuksen työntekijöiden käyttöön kehitelty menetelmä mahdollisesti auttaa hillitsemään jonkin verran lastensuojelua tarvitsevien lasten määrää ja tätä myöten vaikuttaa osaltaan yhteistyön kehittymiseen. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat olevansa perhetyön osaamisen sijaan ensisijaisesti lapsen kehityksen ja pedagogiikan asiantuntijoita (Kaukoluoto, 2010, 85), mutta lapset puheeksi-keskustelun avulla pystytään mahdollisesti tarjoamaan varhaiskasvattajille keinoja myös yhteistyön avuksi.

Uuden varhaiskasvatustalain astuessa voimaan 13.7.2018 määriteltiin varhaiskasvatuksen henkilöstön uudet nimikkeet ja kelpoisuusvaatimukset. Laissa on eritelty varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 26 §, 27 §, 28 §.) Karilan, Kososen ja Järvenkallaksen laatimassa varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa (2017) on esitetty alustava ehdotus päiväkodin eri ammattiryhmien ammatillisista profiileista. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin esitetään muun muassa vastuu toiminnan kokonaisvaltaisesta suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista sekä moniammatillinen yhteistyö silloin, kun yhteistyö liittyy lapsen kehityksen ja oppimisen kysymyksiin. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuualueeksi esitetään moniammatillinen ja verkostoyhteistyö sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa silloin, kun yhteistyö liittyy lapsen elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksen sosionomi ohjaa tukea tarvitsevia perheitä perheystalveluiden pariin. (Karila, Kosonen & Järvenkallas, 2017, 88.) Uuden lain puitteissa ja sen mukaan laaditussa kehittämisehdotuksessa voidaan nähdä askeleita varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämiseksi. Moniammatillinen yhteistyö on Karilan ym. esityksessä yhä isommassa roolissa, sillä sosiaali- ja terveystalveluiden, johon lastensuojelukin kuuluu, kanssa tehtävä yhteistyö on määritelty isoimmaksi vastuualueeksi päiväkotiryhmässä toimivalle varhaiskasvatuksen sosionomille.

Lakimuutos voi myös osaltaan selkeyttää varhaiskasvattajille lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä. Eeva-Leena Onnismaan (1999) tutkimuksessa nousi esiin päiväkodin työntekijöiden ajatuksia siitä, että päiväkodin tehtävä on nimenomaan kasvatuksellinen, eikä sen haluta muuttuvan liikaa sosiaalityötä muistuttavaksi. Varhaiskasvattajien mukaan päiväkodin tehtävän painottuessa omaan perustehtäväänsä, se tekee jo ”sosiaalityötä”, mutta muutoksia perhetyön suuntaan halutaan vähentää. (Onnismaa, 1999, 31.) Kaukoluodon (2010) tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia. Varhaiskasvattajat tunsivat puutteellista ammattitaitoa perheiden vaikeiden tilanteiden käsittelyä kohtaan. Tutkimuksessa nousi esiin huolta siitä, mihin asti on päiväkodin tehtävänä auttaa perhettä, jotta lapsen huomiointi pysyy kuitenkin etusijalla. (Kaukoluoto, 2010, 87.)

Näiden tutkimusten valossa päiväkodin työntekijöillä on huolta siitä, että lapsen huomiointi jää puutteellisten yhteistyökäytäntöjen vuoksi toissijaiseksi, jos päiväkodille kertyy yhä enemmän vastuuta myös perheiden auttamisesta. Alilan ym. (2014) laatimassa taustatutkimuksessa lakimuutosta varten linjataan, että eri ammattiryhmien väliset työtehtävät ja ammattinimikkeet on selkiytettävä. Varhaiskasvatuksessa on olennaista, että jokaisen ammattiryhmän koulutuksen tuomaa osaamista hyödynnetään lapsiryhmissä parhaalla

mahdollisella tavalla. (Alila ym., 2014, 56.) Lakimuutoksen avulla voidaan siis saada selkeyttä vastuunjakoon, jolloin jokaisen lapsiryhmässä työskentelevän ei tarvitse vastata niin paljon yhteistyöpuolesta. Varhaiskasvatuksen sosionomeilla on koulutustaustansa vuoksi enemmän tietämystä lastensuojeluun liittyvistä asioista, jolloin vastuun jakaminen on luontevaa ja varhaiskasvattajien kuormitus yhteistyöasioista voi helpottua.

5 Pohdinta

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena oli selvittää, millaisena varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö ja yhteistyön kehittäminen näyttäytyy. Toteutin tutkielmani kirjallisuuskatsauksena, ja lähtökohtana olivat varhaiskasvatuslain ja lastensuojelulain määräykset yhteistyön velvoittavuudesta ja varhaiskasvatuksesta ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Keskeisiä käsitteitä olivat varhaiskasvatus, lastensuojelu, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö ja moniammatillinen yhteistyö, joiden lisäksi esittelin varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteneviä kohtia asiakirjojen pohjalta.

Tulosten perusteella keskeinen johtopäätös on, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyö näyttäytyy haasteellisenä monista syistä johtuen, mutta yhteistyötä pidetään kuitenkin merkittävänä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyön suurimmiksi haasteiksi on muodostunut tutkimusten perusteella varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työn sisältöihin, työkuultuureihin ja niiden eroavaisuuksiin liittyvät asiat. Yhteistyötä oltaisiin halukkaita tekemään, mutta käytännössä sille tuntuu olevan monia esteitä. Varhaiskasvattajat kokevat, että lastensuojelun puolelta ei oteta heidän huolta lasta kohtaan tosissaan, mikä on johtanut esimerkiksi luottamuksen puutteeseen. Tiedonkulun käytännöt ja epätasa-arvoinen tiedonjako on muodostunut haasteeksi, sillä varhaiskasvattajien mukaan heitä ei oteta osaksi prosessiin, johon heillä olisi paljon tärkeitä näkökulmia lapseen liittyen. Toisaalta kirjallisuuden pohjalta voidaan ajatella, että varhaiskasvattajat eivät myöskään halua turhaan rasittaa lastensuojelua enempiä kuin on pakko, sillä lastensuojelun resurssipula on myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden tiedossa. Resurssipula vaikuttaa myös yhteistyöhön konkreettisesti, sillä yhteistyölle ei tunnu muodostuvan jatkuvuutta lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuuden ja liian suuren työmäärän vuoksi.

Lasten vanhempiin liittyvät näkökulmat ovat varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä tarkasteltaessa suuressa roolissa. Varhaiskasvattajat kokevat yhteistyön haasteelliseksi usein sen vuoksi, että pelätään lasten vanhempien reaktiota esimerkiksi lastensuojeluilmoitukseen. Päiväkodeissa ollaan tekemisissä vanhempien kanssa päivittäin, eikä hyviä yhteistyösuhteita haluta vaarantaa, mikä voi johtaa siihen, että yhteistyötä lastensuojelun kanssa ei pääse oikeastaan edes muodostumaan. Olisi kuitenkin tärkeää huomata myös se seikka, että Svenssonin ja Jansonin (2008) tutkimuksen mukaan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ei

useimmissa tapauksissa syntynyt ongelmia vanhempien kanssa varsinkaan silloin, jos perheen asiat kotona paranivat sen avulla.

Haasteista huolimatta tutkimuksissa tuotiin esiin jonkin verran myös onnistuneen yhteistyön kokemuksia. Koettiin, että silloin kun työnjako on selvää ja jokaisen tahon auttamisen mahdollisuudet ovat käytössä parhaalla mahdollisella tavalla, yhteistyö on sujuvaa ja auttaa lasta nopeasti. Lapsen etu ja sen toteutuminen onkin tässä tutkimuksessa merkittävässä roolissa. Tutkimuksissa korostetaan, että toimiva yhteistyö ja yhteiset tavoitteet auttavat lapsen edun toteutumisessa kaikista parhaiten. Lisäksi on huomioitavaa, että sekä varhaiskasvatuksen että lastensuojelun toiminnan pohjana on aina lapsen edun toteutuminen. **Kuitenkin käytännössä tuli ilmi, että näkökulmat siihen, millä tavoin lapsen etu toteutuu ja jopa se, mitä sillä tarkoitetaan, voivat vaihdella varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä.** Varhaiskasvatuksessa pyritään useimmiten korostamaan ensisijaisesti lasta, kun taas lastensuojelun kontekstissa puhutaan usein koko perheestä.

Yhteistyön kehittämiseksi toivottiin vastavuoroista kumppanuutta, selkeää työnjakoa ja tietoisuutta toisten tahojen auttamismahdollisuuksista. Toivottiin, että yhteistyön tekemiselle olisi enemmän aikaa ja resursseja, jolloin se myös käytännössä helpottuisi. Lakimuutoksen ja varhaiskasvatuksen nimikkeiden selkiyttämisen voidaan ajatella osaltaan pyrkivän vastaavan näihin toiveisiin. Jos varhaiskasvatuksen työntekijöiden eri koulutustaustat ja niiden antamat vahvuudet huomioitaisiin paremmin, olisi ehkä helpompaa alkaa toteuttaa myös yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Tietoisuutta ja toisaalta myös resursseja löytyisi tällöin enemmän, jos varhaiskasvatuksen sosionomeilla olisi vastuualueenaan juuri sosiaali- ja terveystalveluihin kohdistuva yhteistyö.

Varhaisen puuttumisen käsite toistui tutkimuksissa jonkin verran, ja muun muassa Leppäkosken ym. (2017) tutkimuksessa nostettiin esiin, että yhteistyön kautta saavutettu tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa auttaisi siihen, että esimerkiksi syrjäytyminen ja sen kalliit korjaustoimenpiteet pystyttäisiin mahdollisesti estämään (Leppäkoski ym., 2017, 207). Varhainen puuttuminen nähtiin merkittävänä asiana lapsen hyvinvoinnille, mutta toisaalta voidaan myös pohtia sitä, ovatko sen vaikutukset aina ainoastaan positiivisia. Tutkimuksissa nostettiin esiin myös jonkin verran lapsen leimautumisen pelkoa, jonka vuoksi varhaiskasvattajat saattoivat mahdollisimman pitkään vältellä yhteydenottoa lastensuojeluun. Työntekijöiden ajatusten pohjalta voidaankin pohtia sitä, että myös varhainen puuttuminen

saattaa positiivisten vaikutustensa lisäksi toisinaan aiheuttaa lapselle myös jonkinlaista leimautumista.

Tutkielmani keskittyi yhteistyöhön nimenomaan varhaiskasvatuksen näkökulmasta, minkä vuoksi on kriittisesti tarkasteltava tulosten luotettavuutta. Käyttämässäni tutkimuksissa on nähtävissä, että varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteet nähdään päiväkotien työntekijöiden mukaan yleensä johtuvan vain lastensuojelun toiminnasta. Se, että olen käyttänyt nimenomaan varhaiskasvatuksen näkökulmasta kertovia tutkimuksia, voi vaikuttaa luotettavuuteen, sillä lastensuojelun työntekijöiden kanta yhteistyöhön voi hyvinkin olla erilainen. Tässä tutkielmassa oli kuitenkin tarkoituksena kartoittaa nimenomaan varhaiskasvatuksen puolta ja sitä, miten varhaiskasvatuksen näkökulmasta tehdään yhteistyötä.

Toisaalta tutkimuksissa tuotiin jonkin verran esiin myös sitä puolta, että koetaan nimenomaan joidenkin lakien ja salassapitosäädösten vaikuttavan siihen, että esimerkiksi tiedonkulku lastensuojelusta varhaiskasvatukseen on puutteellista. Toisinaan siis tunnistettiin myös taustalla olevia syitä lastensuojelun toiminnan puutteellisuuden sijaan. Lastensuojelun työntekijöiden salassapitosäädökset vaikuttavat osaltaan yhteistyöhön, ja sen vuoksi yhteistyö voikin näyttäytyä hieman eri tavalla varhaiskasvatuksessa ja lastensuojelussa. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta voi näyttää siltä, että lastensuojelusta ei haluta tai ehditä kertoa lapseen liittyviä asioita päiväkodille, mutta todellisuudessa tilanne voi olla se, että salassapitosäädökset estävät lastensuojelun henkilöstöä kertomasta tietoja.

Suomessa tutkimusta suoranaisesti varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöstä on tehty melko vähän, ja esimerkiksi tutkielmassani käyttämä Eeva-Leena Onnismaan tutkimus ”Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena” on tehty kaksikymmentä vuotta sitten, joten jatkotutkimusta ajatellen voisi olla merkittävää tutkia Onnismaan tutkimuksessa käsiteltyjä aiheita nykypäivän päiväkotijärjestelmässä. Toisaalta vanhempien kytkeytyessä tiukasti varhaiskasvatukseen ja lastensuojelun yhteistyöhön, voisi olla hyvä saada tietoa myös yhteistyöstä vanhempien näkökulmasta. Tutkimukset yhteistyöstä keskittyvät tällä hetkellä myös melko pitkälti yhteistyön haasteisiin ja ongelmiin, joten keskittyminen enemmän positiivisiin puoliin ja yhteistyön mahdollisuuksiin voisi avata uudenlaisia näkökulmia yhteistyöstä. Jatkotutkimusta ajatellen minua kiinnostaisi tutkia yhteistyön ulottuvuuksia empiirisesti, ja erityisesti olisi kiinnostavaa vertailla yhteistyökäytäntöjä ja -kokemuksia erilaisista koulutustaustoista koostuvien tiimien välillä. Varsinkin uuden lakimuutoksen

jälkeen olisi kiinnostavaa nähdä, vaikuttaako esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin nimikkeet ja niille esitetyt vastualueet mitenkään yhteistyökokemuksiin.

Lähteet

Alasuutari, P. (1999). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. (2017). Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. [Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Työpaperi 21/2017]. Helsinki: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino. Viitattu 9.2.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alhanen, K. (2014). Vaarantunut suojelevalta - tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. [Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Raportti 24/2014]. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino. Viitattu 17.3.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116722/URN_ISBN_978-952-302-278-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. (2014). Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle tueksi. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Viitattu 31.3.2019. Saatavilla osoitteessa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bardy, M. (2014). *Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta*. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä (49-78). Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.

Bardy, M. (2014). *Tiedon punninta ja maailman asuttaminen*. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä (297-304). Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino.

Caspi, A., Houts, R., Belsky, D., Harrington, H., Hogan, S., Ramrakha, S., Poulton, R. & Moffitt, T. (2016). Childhood forecasting of a small segment of the population with large

- economic burden. *Nature Human Behaviour*. Volume: 1. Viitattu 12.2.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.antonioacasella.eu/archipsy/Caspi_2016.pdf
- Eriksson, E. & Arnkil, T.E. (2017). *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Helsinki: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.
- ETUCE. (2012). *ETUCE - Policy Paper on Early Childhood Education*. European Region of Education International. Regional Conference 2012. Viitattu 11.2.2019. Saatavilla osoitteessa <https://www.csee-etuice.org/images/attachments/ETUCEPolicyPaperonECEEN.pdf>
- Gilbert, N., Parton, N & Skivenes, M. (2011). *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford: Oxford University Press. Viitattu 22.3.2019. Tiivistelmä saatavilla osoitteessa <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.878.1170&rep=rep1&type=pdf>
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa (174-210)*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hietamäki, J., Kuusinen, V., Pursi, K. & Rajala, R. (2017). *Lastensuojeluilmoitusprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta*. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017): 4. Viitattu 16.3.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135193/YP1704_Hietamakiym.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Huhtanen, K. (2004). *Varhainen puuttuminen - ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla*. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) *Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa (188-210)*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurtig, J. (2003). *Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Isoherranen, K. (2012). *Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Isoherranen, K. (2008). *Yhteistyön uusi haaste - moniammatillinen yhteistyö*. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) *Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö* (26-48). Helsinki: WSOY.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030*. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Viitattu 31.3.2019. Saatavilla osoitteessa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

Karila, K. & Nummenmaa, A-R. (2001). *Matkalla moniammatillisuuteen*. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.

Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus*. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2016:6. Viitattu 13.2.2019. Saatavilla osoitteessa https://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Karjalainen, R., Forsberg, H. & Linnas, H. (2012). *Lapsi ja lastensuojelu käytännössä*. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu* (278-298). Helsinki: Duodecim.

Kaukoluoto, E. (2010). *Onko varhaisen tuen päiväkotit mahdollinen?* Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kekkonen, M. (2012). *Kasvatuskumppanuus puheena*. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. [Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimus 72/2012]. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavilla osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

- Leppäkoski, T., Koivuluoma, M., Perälä, S. & Paavilainen, E. (2017). Moniammatillisen yhteistyön muutokset ja kehittämistarpeet lasten ja nuorten auttamisessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2017): 2. Viitattu 16.3.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135170/YP1702_Leppakoskiym.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Naudeau, S., Kataoka, N., Valerio, A., Neuman, M.J. & Elder, L.K. (2011). Investing in Young Children. An Early Childhood Development Guide for Policy Dialogue and Project Preparation. Washington, D.C.: The World Bank. Viitattu 13.2.2019. Saatavilla osoitteessa <http://www.sck.gov.tr/oecd/Investing%20in%20Young%20Children%20An%20early%20Childhood%20Development%20Guide.pdf>
- Onnismaa, E-L. (1999). Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena - toiveiden tynnyri vai huoltien hautomo? Helsinki: STAKES.
- Opetushallitus. (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino. Saatavilla osoitteessa https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Oranen, M. (2008). Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry. Viitattu 16.1.2019. Saatavilla osoitteessa <https://docplayer.fi/383636-Mita-mieltä-mita-mieltä-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittämisessä-mikko-oranen.html>
- Ovaska, M. (2004). *Päiväkotihenkilökunnan näkemyksiä perhetyöstä ja Kasvuturveprojektista*. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa (59-72). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. (2011). Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. [Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: Raportti 36/2011]. Tampere: Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino. Viitattu

<https://thl.fi/documents/10531/95613/Raportti%202011%2036.pdf>

- Pärnä, K. (2012). Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turku: Turun yliopisto.
- Rautava, M. (2012). *Yhteistyön karikkoja ja keinoja lapsen kaltoinkohtelussa*. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio, S. (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu* (307-314). Helsinki: Duodecim.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Satka, M. (2009). Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.2.2019. Saatavilla osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101479/satka.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Satka, M. (2011). *Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena*. Teoksessa Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. (toim.) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta* (61-94). Tampere: Vastapaino.
- Solantaus, T. (2013). Lapsen ja nuoren kehitystä tukeva toiminnallinen työmuoto varhaiskasvatuksessa ja koulussa: Lapset puheeksi-keskustelun taustateoria. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 31.3.2019. Saatavilla osoitteessa <https://www.muhos.fi/wp-content/uploads/2015/09/Lapset-puheeksi-taustateoria-varhaiskasvatuksessa-ja-koulussa.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelu. Viitattu 15.1.2019. Saatavilla osoitteessa <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Strid, O. (2004). *Ennaltaehkäisy ja yhteistyö*. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitiie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu* (239-251). Helsinki: Duodecim.

Svensson, B. & Jansson, S. (2008). Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of Loyalty. *Early Childhood Education Journal* (2008) 36: 25-31.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2016). Lastensuojelun käsikirja: Mitä on lastensuojelu? Viitattu 15.1.2019. Saatavilla osoitteessa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018a). Tilastoraportti 7/2018: Lastensuojelu 2017. Viitattu 20.3.2019. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018b). Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. Viitattu 21.3.2019. Saatavilla osoitteessa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavilla osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Yhdistyneet kansakunnat. (1989). Yleissopimus lapsen oikeuksista. Saatavilla suomeksi osoitteessa https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf